

УДК 355.244.1: 327.56

DOI: 10.33099/2707-1383-2019-33-3-54-74

*Підпригора І.І., ад'юнкт Національного
університету оборони України імені
Івана Черняхівського (м. Київ)*

**РОЗВИТОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
У ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛАХ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
В 1992–2014 РОКАХ**

У статті висвітлено результати аналізу нормативно-правової бази інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України в 1992–2014 роках. Встановлено, що генеза нормативно-правових актів стала вагомим чинником впливу на розвиток інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України в окреслений період, адже саме її розвиток забезпечував якісні зміни та оперативно відображав генезу поглядів керівництва держави та Збройних Сил на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення. Розкрито особливості та виявлено проблемні питання нормативного регулювання інформаційно-пропагандистського забезпечення й тенденції в розвитку нормативно-правової бази.

Ключові слова: *інформаційно-пропагандистське забезпечення, Військово-Морські Сили Збройних Сил України, нормативно-правова база.*

Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює постійне вдосконалення інформаційно-пропагандистського забезпечення у ЗС України. Особливої актуальності для Військово-Морських Сил Збройних Сил України це питання набуло з початком російської агресії у 2014 році. Важливим кроком в удосконаленні інформаційно-пропагандистської діяльності може стати звернення до вітчизняного історичного досвіду, врахування якого дасть можливість уникнути помилок і прорахунків минулих років. Одним із важливих джерел досвіду є нормативно-правова база, розвиток якої відображав та визначав якісні зміни в організації інформаційно-пропагандистського забезпечення.

Незначна кількість наукових праць, що висвітлюють розвиток інформаційно-пропагандистського забезпечення (далі — ІПЗ) у Військово-Морських Силах Збройних Сил України в 1992–2014 рр., вказує на недостатню увагу вітчизняних науковців до цієї теми. Розвиток інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України (далі — ВМС ЗС України) висвітлювався доволі фрагментарно і винятково у загальному контексті військового

будівництва в Україні [1–7]. Значною мірою питання інформаційно-пропагандистського забезпечення у ВМС ЗС України розкриті у навчальній літературі вищих військових навчальних закладів, що готували фахівців із морально-психологічного забезпечення [8–17].

Проведений нами аналіз вказує, що питання розвитку нормативно-правової бази не знайшло належного відображення в історіографії інформаційно-пропагандистського забезпечення ВМС ЗС України [18].

Мета статті — здійснити всебічний аналіз нормативно-правової бази ІПЗ у ВМС ЗС України у 1992–2014 рр. та дослідити її розвиток з метою виявлення тенденцій та проблемних питань у нормативному забезпеченні інформаційно-пропагандистської діяльності.

Нормативно-правові акти стали правовою основою функціонування інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України в 1992–2014 рр. Створення необхідної нормативно-правової бази передувало усім наступним заходам зі створення та розвитку ІПЗ у ВМС ЗС України та стало підґрунтям формування та розвитку структур, на

які покладалися завдання організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у ВМС ЗС України, розвитку форм і методів проведення заходів ІПЗ, забезпечення військ періодичними друкованими виданнями та технічними засобами пропаганди. Тому діяльність військового керівництва щодо створення та розвитку ІПЗ була спрямована перш за все на нормативно-правове забезпечення цього процесу.

Правове регулювання ІПЗ у ВМС ЗС України здійснювалося на основі чинного законодавства України — законів і підзаконних нормативно-правових актів. Безпосередньо питання ІПЗ у ВМС регулювалися відомчими нормативно-правовими актами (наказами, положеннями та інструкціями Міністерства оборони України, Генерального штабу, командувача ВМС ЗС України). За значущістю та змістовим наповненням їх умовно можна поділити на такі групи: конституційно-правові акти, що визначали загальні засади державної інформаційної політики, військово-патріотичного виховання, розвитку культури та забезпечення свободи віросповідання;

нормативно-правові акти, що діяли у військовій сфері та безпосередньо

регулювали організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України та Військово-Морських Силах Збройних Сил України. До першої групи віднесено Конституцію України, закони України, укази та розпорядження Президента України, постанови Кабінету Міністрів України. До другої групи нормативно-правових актів, що регулювали питання організації ІПЗ безпосередньо у військовій сфері, віднесено концептуальні документи, директивні документи рівня Збройних Сил України та директивні документи командувача ВМС ЗС України.

У концептуальних документах (Концепції соціально-психологічної служби Збройних Сил України, Концепції виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України, Концепції морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) Збройних Сил України, Концепції гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України, Концепції ідеологічної роботи у Збройних Силах України) відображалися погляди вищого державного та військового керівництва України на організацію виховної роботи та мо-

рально-психологічного забезпечення військ, визначався перелік їх складових, окреслювалися загальні підходи до організації інформаційно-пропагандистського забезпечення [19–23]. Згідно з їх положеннями, до 1998 р. інформаційно-пропагандистське забезпечення поступово трансформувалося в основну складову виховної роботи та морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій), а з 2013 року стало напрямом ідеологічної роботи.

Конкретні заходи, обов'язкові для виконання у Збройних Силах України, відображалися у директивних документах — директивах та наказах Міністра оборони України та начальника Генерального штабу Збройних Сил України. Першим таким документом з організації ІПЗ стала директива Міністра оборони України від 13 грудня 1992 року № Д-37 “Про гуманітарну підготовку особового складу Збройних Сил України” [24]. Директива Міністра оборони України від 20 грудня 1993 року № Д-40 “Про гуманітарну підготовку та інформаційне забезпечення особового складу Збройних Сил України” запроваджувала поняття “інформаційне забезпечення особового скла-

ду”, що передбачало інформування особового складу усіх категорій, правову інформацію та проведення годин відродження для військовослужбовців строкової служби, а також перегляд і прослуховування телерадіопрограм [25]. Саме цей нормативно-правовий акт визначав комплекс основних заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України, що залишався практично незмінним до 2017 року. Наступні директиви лише окреслювали незначні зміни в організації ІПЗ під час реалізації завдань Державної програми реформування та розвитку Збройних Сил України до 2005 року та Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки [26, 27]. З 2010 по 2014 рік мета, зміст, порядок організації, основні форми і методи інформаційно-пропагандистського забезпечення особового складу Військово-Морських Сил Збройних Сил України визначалися інструкціями з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України, що затверджувалися наказами Міністерства оборони України [28, 29].

Упродовж 1992–2014 рр. організація інформаційно-пропагандистського за-

безпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України була основним напрямом діяльності відповідних структур — соціально-психологічної служби, органів виховної роботи та з гуманітарних питань, з виховної та соціально-психологічної роботи, по роботі з особовим складом. Призначення, головні завдання, організація цих структур та обов'язки посадових осіб також визначали директиви та накази Міністра оборони України. Також функціональні обов'язки посадових осіб вказаних структур на рівні військових частин (кораблів, підрозділів) визначали військові статuti Збройних Сил України [30, 31]. Однак ці обов'язки були більш характерними для військ берегової оборони, морської піхоти та морської авіації. Аналогічні питання у надводних і підводних силах та військово-морських базах унормувало Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України [32]. Також відповідні директиви Міністра оборони України упорядковували питання професійної та методичної підготовки офіцерів вказаних структур.

Крім того, відповідні нормативно-правові акти (накази та директиви

Міністра оборони України) визначали порядок та норми забезпечення ВМС ЗС України технічними засобами пропаганди, порядок і норми колективної передплати періодичних друкованих видань, порядок обладнання та використання в інтересах ПІЗ народознавчих світлиць, бібліотек, клубів військових частин, будинків офіцерів і музеїв. Нормативно-правові акти з питань інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України були основою для відпрацювання директивних документів командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України, що у період 1992–2005 років визначали особливості організації виховної роботи, морально-психологічного забезпечення та окремих їх складових. Нормативно-правову базу інформаційно-пропагандистського забезпечення, розроблену безпосередньо в ВМС ЗС України, у свою чергу, також розділено на дві групи. Першу групу склали нормативно-правові акти тривалої дії (директиви та накази командувача ВМС ЗС України), положення яких застосовувалися упродовж кількох років. До другої групи віднесені нормативно-правові акти, що визначали особливості організації інформацій-

но-пропагандистського забезпечення на навчальний рік (період навчання). У Військово-Морських Силах Збройних Сил України видавалися накази про підсумки виховної роботи, гуманітарної підготовки за навчальний рік. Деякі документи — організаційно-методичні (організаційні) вказівки щодо організації виховної роботи, гуманітарного та соціального забезпечення, роботи з особовим складом — носили рекомендаційний характер. Їх розроблювала структура командування Військово-Морських Сил, на яку були покладені завдання організації інформаційно-пропагандистського забезпечення, на основі аналогічних вказівок вищого органу управління. В організаційно-методичних (організаційних) вказівках розкривалися основні завдання інформаційно-пропагандистського забезпечення на рік (період навчання), визначався порядок планування, проведення і контролю відповідних заходів. У військових частинах видавалися накази про організацію гуманітарної підготовки та інформаційного забезпечення, правової підготовки та інших питань ІІЗ на навчальний рік (період навчання), а також накази за підсумками організації ІІЗ.

Нормативно-правова база ІІЗ у ВМС ЗС України впродовж 1992–2014 рр. постійно оновлювалася, на її розвиток впливали:

- погляди вищого військового керівництва на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення, що відображалися в концептуальних документах [19–23];

- радянський досвід партійно-політичної роботи, що знайшов відображення в застосуванні окремих форм і методів проведення заходів ІІЗ;

- вивчення зарубіжного досвіду організації інформаційної роботи та ІІЗ під час міжнародних навчань та миротворчих операцій, зокрема виокремлення однією з складових ІІЗ духовної підтримки особового складу [33];

- накопичений і узагальнений досвід організації ІІЗ у ВМС. Так, результати організації ІІЗ на кораблях і військових частинах упродовж 1994–1996 рр. були систематизовані в один директивний документ, що в подальшому дало змогу більш якісно планувати й організувати заняття [34, 35];

- особливості організації інформаційно-пропагандистського забезпечення під час виконання навчально-бойових (бойових) завдань. Зокрема

скорочення часу на проведення заходів ІПЗ під час походів кораблів, тактичних та міжнародних навчань відобразилося у нормативному закріпленні оперативних форм занять з гуманітарної підготовки та інформувань [33].

У процесі розвитку нормативно-правової бази ІПЗ чітко окреслилася тенденція до її поступового упорядкування. З часом нормативно-правові акти з організації ІПЗ набували чіткої ієрархії — із затвердженням нового концептуального документа, як правило, змінювалася (оновлювалася, доповнювалася) сукупність директивних документів, що регламентували організацію занять та інформувань, проведення правових та культурно-просвітницьких заходів, забезпечення періодичними друкованими виданнями та технічними засобами пропаганди, а також окреслювали структуру та спрямованість діяльності відповідних органів. Ця тенденція посилилася упродовж 2010–2014 рр. З 2013 року сукупність нормативно-правових актів з питань організації інформаційно-пропагандистського забезпечення набула обрисів, притаманних ієрархії керівних документів у збройних силах США [36]. Загалом нами було виділено п'ять

етапів у розвитку нормативно-правової бази ІПЗ, кожному з яких відповідала сформована сукупність (ієрархія) нормативно-правових актів.

Встановлено, що з середини 2000-х років у Військово-Морських Силах Збройних Сил України питання організації інформаційно-пропагандистського забезпечення майже повністю регламентувалися положеннями керівних документів Міністерства оборони України, що були основою для розроблення організаційно-методичних вказівок на навчальний рік (період навчання). Тим самим у ВМС ЗС України чітко дотримувалися вимоги зменшення дублювання положень нормативно-правових актів щодо ІПЗ [37].

Визначено проблемні питання нормативно-правової бази ІПЗ у ВМС ЗС України. Встановлено, що станом на березень 2014 року концептуальні погляди на організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення у ЗС України та ВМС ЗС України були відображені відразу в кількох чинних нормативно-правових актах, що не були належним чином взаємоузгоджені між собою у визначенні сутності, мети та завдань інформаційно-пропагандистського забезпечення, а також містили

розбіжності у понятійно-категоріальному апараті [6, с. 138; 38].

Також виявлено, що організація ІПЗ у ВМС ЗС України у бойових умовах довгий час не мала чіткої регламентації, почала окреслюватися лише в 1999 році з затвердженням Концепції морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) Збройних Сил України та завершилася у 2008 році з уведенням в дію Бойового статуту Військово-Морських Сил Збройних Сил України [33]. Однак неузгодженість положень Концепції морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) Збройних Сил України та Бойового статуту ВМС ЗС України стосовно переліку складових морально-психологічного забезпечення в умовах ведення бойових дій, визначенні мети, завдань та основних заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення не сприяли формуванню єдиних поглядів на організацію ІПЗ в бойових умовах на тактичному та оперативно-тактичному рівнях.

Ще одним проблемним питанням тогочасної нормативно-правової бази була відсутність упродовж 1992–2014 років нормативно визначеної методи-

ки оцінювання суспільно-політичної обстановки, що визначала б єдині підходи до цього процесу. Цю прогалину вдалося заповнити лише наприкінці 2014 року [39].

Аналіз розвитку нормативно-правової бази ІПЗ у ВМС ЗС України вказує на тісний взаємозв'язок ІПЗ із іншими складовими та напрямками виховної роботи та морально-психологічного забезпечення: військово-патріотичним та правовим вихованням, культурно-виховною роботою, соціальним захистом особового складу та забезпеченням релігійних потреб військовослужбовців. Головні зусилля цих складових та напрямків зосереджувалися на пропаганді та інформуванні особового складу, а їх практична реалізація здійснювалася в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення. Зокрема, нормативно визначалося проведення в системі ІПЗ заходів правової підготовки, а її плануванням і проведенням займалися структури, на які покладалися завдання організації ІПЗ у ВМС ЗС України. Упродовж 1992–2014 років відповідно до вимог наказів і директив Міністра оборони України у системі ІПЗ організовувалися заходи культурно-виховної і просвітницької роботи, військово-

патріотичного виховання військовослужбовців та цивільного персоналу, а структури, на які покладалися завдання організації ІІЗ у ВМС ЗС України, на підставі директив і наказів Міністра оборони України та нормативно-правових актів про співпрацю у справах душпастирської опіки організували роботу щодо задоволення релігійних потреб військовослужбовців. Саме тому включення заходів правової підготовки, культурно-виховної і просвітницької роботи, військово-патріотичного виховання та задоволення релігійних потреб військовослужбовців окремими напрямками інформаційно-пропагандистського забезпечення у 2017 році стало логічним завершенням процесу формування нормативно-правової бази ІІЗ у ВМС ЗС України.

Таким чином, аналіз нормативно-правової бази з питань організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України дає підстави стверджувати наступне.

Правове регулювання ІІЗ у ВМС в 1992–2014 рр. здійснювалося на основі чинного на той час законодавства України. Нормативно-правові акти закладали основи функціонування систе-

ми інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України. Тому нормативно-правова база стала одним із вирішальних чинників створення ІІЗ у ВМС у досліджуваній період.

Нормативне визначення інформаційно-пропагандистського забезпечення, його мета й завдання змінювалися відповідно до поглядів керівництва держави та Збройних Сил України на його роль і місце в системі виховної роботи та морально-психологічного забезпечення ведення операцій (бойових дій). Нормативно-правовою основою становлення та розвитку інформаційно-пропагандистського забезпечення у ВМС ЗС України у 1992–2014 рр. були концептуальні та директивні документи Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України з питань виховної роботи, морально-психологічного забезпечення, гуманітарного та соціального розвитку, ідеологічної роботи. Директивами та наказами командувача ВМС ЗС України визначалися лише окремі, важливі для вирішення конкретних завдань діяльності флоту, питання ІІЗ.

У досліджуваній період нормативно-правові акти з організації інфор-

маційно-пропагандистського забезпечення поступово систематизувалися і набували чіткої ієрархії. Російська агресія у 2014 році посилила цю тенденцію й пришвидшила оновлення сукупності нормативно-правових актів з питань ІПЗ, що припало на 2016–2018 роки. Логічним завершенням цієї тенденції стала впровадження у 2017 році і чинна до цього часу сукупність (ієрархія) нормативно-правових актів з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України.

Стан нормативно-правової бази в цілому давав змогу реалізувати мету та завдання ІПЗ. Разом з тим дія у сфері правового регулювання інформаційно-пропагандистського забезпечення у ВМС ЗС України одночасно декількох концептуальних та директивних документів, їх взаємна неузгодженість у визначенні сутності, мети, завдань та основних заходів ІПЗ, не сприяли формуванню єдиних поглядів на організацію ІПЗ на тактичному та оперативно-тактичному рівнях. Станом на 2014 рік чітко окреслилася необхідність впровадження єдиного керівного документа (настанови) з морально-психологічного забезпечення підготовки

та застосування Збройних Сил України та визначення єдиних підходів до організації ІПЗ на тактичному, оперативному-тактичному і стратегічному рівнях. На жаль, у досліджуваній період цю проблему не було вирішено. Тому організацію інформаційно-пропагандистського забезпечення на початку та в період активної фази російської агресії унормовувала сукупність (ієрархія) нормативно-правових актів 2013–2014 рр.

Вироблення єдиних підходів до організації ІПЗ на усіх рівнях управління та об'єднання усіх інформаційних заходів у єдину складову МПЗ відбулося лише в 2016–2018 рр. У 2017 році було сформовано чітку сукупність керівних документів ІПЗ: нормативно-правові акти доктринального і концептуального характеру, що визначають сукупність видів забезпечення; настанову з морально-психологічного забезпечення, в якій наведено його основні складові; інструкцію з організації ІПЗ, що окреслює основні напрями та додаткові заходи; інструкції з організації роботи за основними напрямками та проведення додаткових заходів; положення про структуру, мету діяльності і завдання сил і засобів ІПЗ. Ієрархія нормативно-

правових актів ІПЗ 2017 року вперше, починаючи з 1992 року, окреслила єдині погляди на ІПЗ в усій сукупності керівних документів, забезпечила єдине визначення мети та завдань ІПЗ, окреслила його основні напрями та додаткові заходи, виключила необхідність дублювання нормативно-правових актів рівня ЗС України керівними документами рівня командування ВМС.

Розвиток нормативно-правової бази інформаційно-пропагандистського забезпечення відображав якісні зміни в організації ІПЗ. Певному періоду розвитку предмета дослідження відпові-

дала одна з окреслених нами сукупностей (ієрархій) нормативно-правових актів. Тому об'єктивний зв'язок між розвитком нормативно-правової бази ІПЗ у ВМС та процесом розвитку ІПЗ у ВМС може стати основою обґрунтування періодизації процесу становлення ІПЗ у ВМС.

Результати дослідження нормативно-правової бази є важливим підґрунтям (критерієм) для визначення періодизації процесу створення та розвитку ІПЗ у ВМС ЗС України та може стати науковою базою для студіювання ІПЗ у ЗС України.

Список використаних джерел і літератури

1. Актуальні питання ідеології та ідеологічної роботи в українському війську: монографія / під заг. ред. В. Ф. Барановського. — К.: «Золоті ворота», 2014. — 282 с.
2. Темко Г. Д. Виховна робота в Збройних силах України: історія і сучасність : монографія. — К.: Варта, 1996. — 147 с.
3. Темко Г. Д. Основи формування системи виховання в Україні у період утвердження державності (світоглядно-філософський аналіз): монографія. — К.: Варта, 1997. — 288 с.
4. Становлення та розвиток структур виховної роботи в Збройних силах України: монографія / Мін-во оборони України, Наук.-дослід. Центр гуманітар. проблем Збройних Сил України // М. В. Герасименко, А. О. Кобзар, Ю. І. Костенко, В. М. Малюга. — К. : НДЦ ГП ЗС України, 2012. — 161 с .

5. Сегеда С. П. Створення та розвиток української військової преси (XX — початок XXI століття): монографія. — Рівне : Овід, 2012. — 504 с.
6. Кобзар А. О. Становлення та розвиток структур виховної роботи у Збройних Силах України (1991–2011 рр.): дис. ... канд. істор. наук : 20.02.22 // Кобзар Анатолій Олексійович ; Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняховського. — К., 2013. — 160 с.
7. Романовський Я. Я. Культурно-виховна робота в Збройних Силах України (1991–2005 рр.): історичний аспект.: дис. ... канд. істор. наук : 20.02.22 // Національна академія оборони України. — Київ, 2007. — 245 с.
8. Алещенко В. І. Морально-психологічне забезпечення застосування військ (сил): становлення та сучасність: навчально-методичний посібник. — НАОУ, 1999. — 56 с.
9. Алещенко В. І. Морально-психологічне забезпечення застосування військ (сил): історія та сучасність : навчально-методичний посібник. — ХВУ, 2000. — 87 с.
10. Морально-психологічне забезпечення діяльності військ (сил) : навчальний посібник / за заг. ред В. І. Алещенка. — К. : НАОУ, 2007. — 184 с.
11. Морально-психологічне забезпечення бойової підготовки з'єднань, військових частин та підрозділів Збройних Сил України : методичний посібник / за заг. ред. О. Г. Процепка. — К. : НАОУ, 2000. — 76 с.
12. Осьодло В. І., Мірошніченко М. П., Позняков О. П. та ін. Основи інформації та комунікації : навчальний посібник. — К. : НАОУ, 2006. — 236 с.
13. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України : підручник / заг. ред. В. В. Стасюка. — К.: НУОУ, 2012. — 464 с.
14. Суспільно-комунікативні процеси у Збройних Силах України : підручник [за заг. ред. В. С. Чорного]. — К.: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2017. — 372 с.
15. Зонь В. В., Кубіцький С. О., Слонімський В. Г., Великожон М. В. Організація інформаційно-пропагандистського забезпечення особового складу Збройних Сил України: начальний посібник. — К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2007. — 225 с.

16. Клубань О. М., Курбан О. В., Любовець Г. В., Король В. Г., Савчук Р. П. Сучасні комунікаційно-контентні процеси в безпековій сфері : навчальний посібник. — Київ : ВІКНУ, 2016. — 170 с.

17. Інформаційно-пропагандистське забезпечення військ (сил) в умовах воєнно-політичного конфлікту : навчально-методичний посібник за заг. ред. Н. А. Агаєва. — К. : НДЦ ГП ЗС України, 2017. — 185 с.

18. Rудoprihora I. Contemporary historiographic of information-propaganda maintenance in the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine (Сучасна історіографія інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України). — Східноєвропейський історичний вісник. — 2018. — Вип. 8. — С. 194–205.

19. Концепция социально-психологической службы Вооруженных Сил Украины. — Народная армия. — 1992. — 3 июля. — № 120 (173). — С.3.

20. Указ Президента України від 4 вересня 1998 року № 981/98 “Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98>.

21. Наказ Міністра оборони України від 5 травня 1999 року № 142 “Про затвердження Концепції морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) Збройних Сил України”. ГДА МОУ. Ф. 3697. Оп. 41936. Спр. 24. Арк. 235–242.

22. Указ Президента України від 12 січня 2004 року № 28/2004 “Про Концепцію гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28/2004>.

23. Наказ Міністерства оборони України від 05 лютого 2013 року № 78 “Про затвердження Концепції ідеологічної роботи у Збройних Силах України”. ГДА МОУ. Ф. 3697. Оп. 1П. Спр. 237. Арк. 32–45.

24. Директива Міністра оборони України від 13 грудня 1992 року № Д-37 “Про гуманітарну підготовку особового складу Збройних Сил України”. ГДА МОУ. Ф. 3697. Оп. 19071. Спр. 12. Арк. 113–122.

25. Директива Міністра оборони України від 20 грудня 1993 року № Д-40 “Про гуманітарну підготовку та інформаційне забезпечення особового

складу Збройних Сил України”. ГДА МОУ. Ф. 3697. Оп. 19839. Спр. 37. Арк. 130-138.

26. Директива Міністра оборони України від 12 вересня 2000 року № Д-11 “Про організацію гуманітарної підготовки особового складу Збройних Сил України”. ГДА МОУ. Ф. 3697. Оп. 44707. Спр. 33. Арк. 41-47.

27. Директива Міністра оборони України від 13 лютого 2006 року № Д-3 “Про організацію гуманітарної підготовки, суспільно-політичного та правового інформування особового складу Збройних Сил України на 2006 — 2011 роки”.

28. Наказ Міністра оборони України від 10 листопада 2010 року № 583 “Про затвердження Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України”. ГДА МОУ. Ф. 3697. Оп. 1П. Спр. 67. Арк. 88-105.

29. Наказ Міністерства оборони України від 14 червня 2013 року № 401 “Про затвердження Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України”. ГДА МОУ. Ф. 3697. Оп. 1П. Спр. 272. Арк. 29-80.

30. Тимчасові статuti Збройних Сил України, затверджені указом Президента України від 07 жовтня 1993 року. К.: Варта, 1993. 423 с.

31. Військові статuti Збройних Сил України. — К.: Видавництво “Варта”, 2000. 516 с.

32. Наказ Міністра оборони України від 25 листопада 2003 року № 415 “Про затвердження Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних сил України”. Севастополь: СВМІ ім. П. С. Нахімова, 2004. 469 с.

33. Бойовий статут Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Севастополь, 2008. 176 с.

34. Директива заступника міністра оборони - командувача Військово-Морських Сил України від 23 липня 1996 року № ДК — 52 “Щодо організації морально-психологічного забезпечення бойової підготовки та проведення виховної роботи у Військово-Морських Силах України”.

35. Надобенко С. Досвід організації занять з гуманітарної підготовки у Військово-Морських Силах в літньому періоді навчання. Флот України, 1996, 9 листопада. № 45(303). С.5.

36. Joint Doctrine Hierarchy. Объединенный комитет начальников штабов. URL: <https://www.jcs.mil/Doctrine/Hierarchy-Chart/>.

37. Наказ Міністра оборони України від 19 квітня 1997 року № 11 “Про зміцнення військової дисципліни у Збройних Силах України”.

38. Підпригора І. Інформаційно-пропагандистське забезпечення військ в умовах ведення гібридної війни. URL: <https://ukrpost.biz/інформаційно-пропагандистське-забез/>.

39. Інструкція з організації проведення оцінювання суспільно-політичної обстановки у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 10 грудня 2014 року № 875.

References

1. Aktualni pytannya ideolohiyi ta ideolohichnoyi roboty v ukrayinskomu viysku: monohrafiya / pid zah. red. V.F. Baranovskoho. K.: «Zoloti vorota», 2014. 282 s.

2. Temko H.D. Vykhovna robota v Zbroynykh sylakh Ukrayiny: istoriya i suchasnist: monohrafiya. K. : Varta, 1996. 147 s.

3. Temko H.D. Osnovy formuvannya systemy vykhovannya v Ukrayini u period utverdzhennya derzhavnosti (svitohlyadno-filosofskyi analiz): monohrafiya. K.; Varta, 1997. 288 s.

4. Stanovlennya ta rozvytok struktur vykhovnoyi roboty v Zbroynykh Sylakh Ukrayiny: monohrafiya / Min-vo oborony Ukrayiny, Nauk.-doslid. Tsentr humanitar. problem Zbroynykh Syl Ukrayiny: M.V. Herasymenko, A.O. Kobzar, YU.I. Kostenko, V.M. Malyuha. K.: NDTS HP ZS Ukrayiny, 2012. 161 s .

5. Sheheda S.P. Stvorennya ta rozvytok ukrayinskoyi viyskovoyi presy (KHKH — pochatok KHKHI stolittya) : monohrafiya. Rivne: Ovid, 2012. 504 s.

6. Kobzar Anatoliy Oleksiyovych. Stanovlennya ta rozvytok struktur vykhovnoyi roboty u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny (1991-2011 rr.). dys. ... kand. istor. nauk: 20.02.22. Nats. un-t oborony Ukrayiny im. Ivana Chernyakhovskoho. K., 2013. 160 s.

7. Romanovskyy YA. YA. Kulturno-vykhovna robota v Zbroynykh Sylakh Ukrayiny

(1991–2005 rr.): istorychnyy aspekt. dys. ... kand. istor. nauk: 20.02.22. Natsionalna akademiya oborony Ukrayiny. Kyiv, 2007. 245 s.

8. Aleshchenko V.I. Moralno-psykholohichne zabezpechennya zastosuvannya viysk (syl): stanovlennya ta suchasnist: navchalno-metodychnyy posibnyk. NAOU, 1999. 56 s.

9. Aleshchenko V.I. Moralno-psykholohichne zabezpechennya zastosuvannya viysk (syl): istoriya ta suchasnist: navchalno-metodychnyy posibnyk. KHVU, 2000 87 s.

10. Moralno-psykholohichne zabezpechennya diyalnosti viysk (syl): navchalnyy posibnyk / za zah. red V.I. Aleshchenka. K.: NAOU, 2007. 184 s.

11. Moralno-psykholohichne zabezpechennya boyovoyi pidhotovky zyednan, viyskovykh chastyn ta pidrozdiliv Zbroynykh Syl Ukrayiny: metodychnyy posibnyk / za zah. red. O. H. Protsepka. K.: NAOU, 2000. 76 s.

12. Osodlo V.I., Miroshnychenko M.P., Poznyakov O.P. ta in. Osnovy informatsiyi ta komunikatsiyi : navchalnyy posibnyk. K.: NAOU, 2006. 236 s.

13. Moralno-psykholohichne zabezpechennya u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny : pidruchnyk / za zah, red. V.V.Stasyuka. K.: NUOU, 2012. 464 s.

14. Suspilno-komunikatyvni protsesy u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny : pidruchnyk za zah. red. V.S. Chornoho. K.: NUOU im. Ivana Chernyakhovskoho, 2017. 372 s.

15. Zon V.V., Kubitsky S.O., Slonimsky V.H., Velykozhon M.V. Orhanizatsiya informatsiyno-propahandystskoho zabezpechennya osobovoho skladu Zbroynykh Syl Ukrayiny: nachalnyy posibnyk. K.: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr “Kyivskyy universytet”, 2007. 225 s.

16. Kluban O.M., Kurban O.V., Lyubovets H.V., Korol V.H., Savchuk R.P. Suchasni komunikatsiyno-kontentni protsesy v bezpekoviy sferi: navchalnyy posibnyk. Kyiv: VIKNU, 2016. 170 s.

17. Informatsiyno-propahandystske zabezpechennya viysk (syl) v umovakh voyenno-politychnoho konfliktu: navchalno-metodychnyy posibnyk za zah. red. N.A. Ahayeva. K.: NDTs HP ZS Ukrayiny, 2017. 185 s.

18. Pydoprihora I. Contemporary historiographic of information-propaganda maintenance in the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine (Suchasna istoriohrafiiya informatsiyno-propahandystskoho zabezpechennya u Viyskovo-

Morskykh Sylakh Zbroynykh Syl Ukrayiny). Skhidnoyevropeyskyu istorychnyy visnyk. 2018 r. Vyp. 8. S. 194-205.

19. Kontseptsyya sotsyalno-psykholohycheskoy sluzhby Vooruzhennykh Syl Ukrayny. Narodnaya armyya. 1992. 3 yyulya. № 120(173). S.3.

20. Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 4 veresnya 1998 roku № 981/98 “Pro Kontseptsiyu vykhovnoyi roboty u Zbroynykh Sylakh ta inshykh viyskovykh formuvannyakh Ukrayiny”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98>.

21. Nakaz Ministra oborony Ukrayiny vid 5 travnya 1999 roku № 142 “Pro zatverdzhennya Kontseptsiyi moralno-psykholohichnoho zabezpechennya pidhotovky ta vedennya operatsiy (boyovykh diy) Zbroynykh Syl Ukrayiny”. HDA MOU. F. 3697. Op. 41936. Spr. 24. Ark. 235-242.

22. Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 12 sichnya 2004 roku № 28/2004 “Pro Kontseptsiyu humanitarnoho i sotsialnoho rozvytku u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28/2004>.

23. Nakaz Ministerstva oborony Ukrayiny vid 05 lyutoho 2013 roku № 78 “Pro zatverdzhennya Kontseptsiyi ideolohichnoyi roboty u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny”. HDA MOU. F. 3697. Op. 1P. Spr. 237. Ark. 32-45.

24. Dyrektyva Ministra oborony Ukrayiny vid 13 hrudnya 1992 roku № D-37 “Pro humanitarnu pidhotovku osobovoho skladu Zbroynykh Syl Ukrayiny”. HDA MOU. F. 3697. Op. 19071. Spr. 12. Ark. 113-122.

25. Dyrektyva Ministra oborony Ukrayiny vid 20 hrudnya 1993 roku № D-40 “Pro humanitarnu pidhotovku ta informatsiyne zabezpechennya osobovoho skladu Zbroynykh Syl Ukrayiny”. HDA MOU. F. 3697. Op. 19839. Spr. 37. Ark. 130-138.

26. Dyrektyva Ministra oborony Ukrayiny vid 12 veresnya 2000 roku № D-11 “Pro orhanizatsiyu humanitarnoyi pidhotovky osobovoho skladu Zbroynykh Syl Ukrayiny”. HDA MOU. F. 3697. Op. 44707. Spr. 33. Ark. 41-47.

27. Dyrektyva Ministra oborony Ukrayiny vid 13 lyutoho 2006 roku № D-3 “Pro orhanizatsiyu humanitarnoyi pidhotovky, suspilno-politychnoho ta pravovoho informuvannya osobovoho skladu Zbroynykh Syl Ukrayiny na 2006 — 2011 roky”.

28. Nakaz Ministra oborony Ukrayiny vid 10 lystopada 2010 roku № 583 “Pro zatverdzhennya Instruktsiyi z orhanizatsiyi informatsiyno-propahandystskoho

zabezpechennya u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny”. HDA MOU. F. 3697. Op. 1P. Spr. 67. Ark. 88-105.

29. Nakaz Ministerstva oborony Ukrayiny vid 14 chervnya 2013 roku № 401 “Pro zatverdzhennya Instruktsiyi z orhanizatsiyi informatsiyno-propahandystskoho zabezpechennya u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny”. HDA MOU. F. 3697. Op. 1P. Spr. 272. Ark. 29-80.

30. Tymchasovi statuty Zbroynykh Syl Ukrayiny, zatverdzeni ukazom Prezydenta Ukrayiny vid 07 zhovtnya 1993 roku. K.: Varta, 1993. 423 s.

31. Viys' kovi statuty Zbroynykh Syl Ukrayiny. — K.: Vydavnytstvo “Varta”, 2000. 516 s.

32. Nakaz Ministra oborony Ukrayiny vid 25 lystopada 2003 roku № 415 “Pro zatverdzhennya Polozhennya pro korabelnu sluzhbu u Viyskovo-Morskykh Sylakh Zbroynykh Syl Ukrayiny”. Sevastopol: SVMi im P. S. Nakhimova, 2004. 469 s.

33. Boyovyy statut Viyskovo-Morskykh Syl Zbroynykh Syl Ukrayiny. Sevastopol, 2008. 176 s.

34. Dyrektyva zastupnyka ministra oborony - komanduvacha Viys' kovo-Mors' kykh Syl Ukrayiny vid 23 lypnya 1996 roku № DK — 52 “Shchodo orhanizatsiyi moral' no- psykholohichnoho zabezpechennya boyovoyi pidhotovky ta provedennya vykhovnoyi roboty u Viyskovo-Morskykh Sylakh Ukrayiny”.

35. Nadobenko S. Dosvid orhanizatsiyi zanyat z humanitarnoyi pidhotovky u Viyskovo-Morskykh Sylakh v litnomu periodi navchannya. Flot Ukrayiny, 1996, 9 lystopada. № 45(303). S.5.

36. Joint Doctrine Hierarchy. Obedynennyu komitet nachalnykov shtabov. URL: <https://www.jcs.mil/Doctrine/Hierarchy-Chart/>.

37. Nakaz Ministra oborony Ukrayiny vid 19 kvitnya 1997 roku № 11 “Pro zmitsnennya viyskovoyi dystsypliny u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny”.

38. Pydopryhora I. Informatsiyno-propahandystske zabezpechennya viysk v umovakh vedennya hibrydnoyi viyny. URL: <https://ukrpost.biz/informatsiyno-propahandystske-zabez/>.

39. Instruktsiya z orhanizatsiyi provedennya otsynyuvannya suspilno-politychnoyi obstanovky u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny, zatverdzhena nakazom Ministerstva oborony Ukrayiny vid 10 hrudnya 2014 roku № 875.

*Pydoprihora I.I., postgraduate student of
Ivan Cherniakhovskyi National Defence
University of Ukraine (Kyiv)*

**DEVELOPMENT OF LEGAL ACTS OF INFORMATION
AND PROPAGANDA SUPPORT IN
THE UKRAINIAN NAVY IN 1992–2014**

The article covers the results of the analysis of the legal acts of information and propaganda support in the Ukrainian Navy in 1992-2014. It was established that the legal regulation of propaganda was carried out on the basis of the legislation of Ukraine at that time. Legal acts became the legal basis for the functioning of information and propaganda support in the Ukrainian Navy in 1992-2014. The creation of the necessary regulatory framework preceded all subsequent measures to create and develop information and propaganda support, became the basis for the formation and development of structures, who were organize propaganda in the Navy, developing forms and methods of propaganda. Therefore, the activities of the military leadership in the development and outreach of propaganda were aimed primarily at providing legal support to this process.

The classification of the legal framework is made and the features of its development are revealed. It was revealed that the issues of outreach in the Ukrainian Navy in 1992-2014 normalized the conceptual and directive documents of the Ministry of Defense and the General Staff of the Armed Forces of Ukraine. The directives and orders of the Commander of the Ukrainian Navy defined only certain aspects of propaganda that are important for the specific tasks of the Navy's activities.

The problems of normative regulation of information and propaganda support and tendencies in the development of the regulatory legal framework have been identified.

It is concluded that the genesis of regulatory acts has become a significant factor in influencing the development of information and propaganda support in the

Ukrainian Navy in 1992-2014, since its development provided qualitative changes and promptly reflected the views of the leadership of the state and the Armed Forces. Therefore, the development of a regulatory framework for information and propaganda support has become a criterion for the periodization of the process of information and propaganda support development in the Ukrainian Navy.

Keywords: *information and propaganda support, Ukrainian Navy, legal acts of information and propaganda support.*